

г) иные расходы по рассмотрению исков, предъявляемых страхователю, которые могут быть предметом возмещения по договору, при условии, что на эти расходы дано предварительное согласие страховщика.

В Республике Беларусь экологическое страхование - новый и еще не развитый вид страховых услуг. Для дальнейшего развития экологического страхования необходимо создать эффективную страховую систему, которая смогла бы обеспечить реальную компенсацию убытков (ущерба, вреда). Необходимо создать систему штрафов и поощрений, при которой загрязнять окружающую среду станет экономически невыгодно, а экологическое страхование станет важнейшим механизмом защиты окружающей среды.

Литература:

1. О промышленной безопасности опасных производственных объектов : Закон Респ. Беларусь, 10 янв. 2000 г., № 363-3 : с изм. и доп. : текст по состоянию на 20 июля 2006 г
2. О перевозке опасных грузов : Закон Респ. Беларусь, 6 июня 2001 г., № 32-3 : с изм. и доп. : текст по состоянию на 26 дек. 2007 г.
3. Об экологическом страховании (об организации страхового дела в сфере защиты населения, территорий и хозяйственных объектов от воздействия загрязненной окружающей природной среды) : Модельный Закон : утв. постановлением Межпарламентск. Ассамблеи государств – участников СНГ, 13 июня 2000 г., № 15-6 // Информ. бюл. Межпарламентск. Ассамблеи СНГ. – 2000. – № 5.
4. Отдельные сведения из реестра лицензий на осуществление страховой деятельности // Министерство финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2007. – Режим доступа: <http://www.minfin.gov.by/mmenu/insurance/news/reestlisens/> – Дата доступа : 09.12.2012.

Статівка А. М.

доктор юридичних наук, професор

Національного університету

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

м. Харків, Україна

ЩОДО СУТНОСТІ І ОСОБЛИВОСТЕЙ МЕТОДУ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ПРАВІ

Важливе значення, з метою з'ясування сутності і особливостей земельного права, має питання щодо методу правового регулювання земельних відносин. Зумовлено це тим, що між предметом і методом земельно-правового регулювання існує тісний зв'язок як правові явища вони взаємопов'язані. Варто при цьому звернути увагу на різні погляди щодо розуміння сутності методу правового регулювання, співвідношення предмета і метода правового регулювання.

Категорія методу правового регулювання досліджувалася в значній кількості робіт як теорії права, так і в галузевих правових дослідженнях. Достатньо детально, стосовно земельних правовідносин, вона вивчалася в цілій низці фундаментальних робіт. Тому в загальноприйнятому розумінні, метод правового регулювання визначається як обумовлений предметом правового регулювання різні прийоми, способи, засоби впливу права на суспільні відносини (В.Д. Ткаченко). При цьому відмічається типічність поглядів на те, що кожна самостійно галузь права повинна мати свій предмет і метод регулювання (О.Ф. Скакун).

Метод правового регулювання нерідко ототожнювався зі способом правового впливу на учасників суспільних відносин. Разом з тим, метод правового регулювання складається із визначених способів правового впливу на суспільні відносини, а тому ототожнювати дані поняття не можна. У зв'язку з цим, в спеціальній літературі обґрунтовано вказується на необхідність чіткого розмежування понять «метод» і «спосіб» правового регулювання (В.В. Копейчиков). Для розуміння сутності і змісту методу правового регулювання важлива його характеристика як сукупності юридичних прийомів, засобів, способів впливу соціальних управляючих систем на соціально-правове середовище цілому і на складові його елементи. В якості основних способів правового регулювання, поряд із загальновизначеними - це юридичними дозволами, заборонами, приписами, виділяються також рекомендації, заохочення й узгодженість (М.І. Матузов).

В більшості дослідженнях висловлена думка щодо двохвидової класифікації галузевих методів правового регулювання. Згідно з нею, в залежності від характеру впливу на суспільні відносини, виділяють два методи: а) імперативний, б) диспозитивний. В літературі маютьесь і другі варіанти їх термінологічного значення, наприклад, як метод субординації і метод координації, метод автономії і авторитарний метод (М.І. Матузов).

В більшості галузевих дослідженнях домінує трактовка методу правового регулювання як сукупності (або система) правового впливу на конкретну (визначену) сферу суспільних відносин для досягнення поставлених цілей правового впливу.

На думку окремих вчених, метод правового впливу проявляється в двох своїх основних шпатах при відповіді на питання: як регулюються суспільні відносини – імперативно або диспозитивно. Далі вони констатують про складність переплетіння зазначених методів у сучасному земельному праві і проблематичність визначення домінування того або іншого з них, змінність їх співвідношення під впливом соціальної практики. Тому вірним є судження авторів про те, що відсутній і неможливий спеціальний метод правового регулювання, властивий тільки земельному праву (І.А. Іконицька). У викладеному проявляється відсутність загального методологічного підходу до трактовки поняття методу правового регулювання. В даному випадку, для вказаного автора, метод – це імперативний або диспозитивний способи регулювання. Тому все це є зрозумілим і простим. Але виникає питання чи можливо, або що уявляє із себе сполучення наведених способів регулювання? Чи є достатнім розглядати їх сполучення і взаємодію як прояв особливого методу?

Земельне право являє собою юридичний вираз соціально-економічних умов розвитку земельних відносин і покликане зберігати об'єктивно обумовлені функціонально-якісні характеристики землі, як об'єкта суспільного інтересу. Відповідно до цього метод земельно-правового регулювання в значній мірі визначається особливостями об'єкта і характером загальних відносин які регулюються.

Залежність методу від предмета не виключає можливість визнання і застосування методу в якості розмежування галузей, ідентифікаційної ознаки окремої галузі права. Метод слугує саме тим «об'єднуючим початком, який компоує правову тканину в головні структурні підрозділи» (С.С. Алексєєв).

Оскільки загальні відносини є рівнонаправленими, багатокваторними, поліструктурними, складними по змісту, то метод земельного права є складним правовим явищем і проявляється у специфічному, властивому тільки для цієї галузі, поєднанні і взаємодії прийомів, засобів і способів упорядкування земельних відносин. Варто при цьому зазначити, що метод у земельному праві не означає наявність і застосування якихось особливих способів, прийомів юридичного впливу. Метод в земельному праві вказує на необхідність застосування відомих правовій системі способів і прийомів, засобів регулювання у формах і сполученнях які є адекватними змісту земельних відносин.

У спеціальній літературі існують висловлені думки, згідно з якими у теорії земельного права методи правового регулювання земельних відносин поділяються на два види: а) загальні; б) спеціальні. Зазначені методи правового регулювання суспільних відносин притаманні для кожної галузі національної правової системи і поділяються на: а) імперативні; б) диспозитивні (В.В. Носік). З точки зору загальної теорії права, земельному праву, враховуючи розгалуженість правових норм, притаманні обидва методи правового регулювання (І.І. Каракаш). В залежності від змісту земельних відносин їх правове регулювання здійснюється або на основі імперативного, організаційного впливу за допомогою обов'язкових приписів і заборони, або на основі диспозитивного впливу, через визнання тільки ланок поведінки учасників відносин і надання їм вільно регулювати свої взаємовідносини в межах установлених законом дій (Н.С. Гавриш).

Викладені підходи, відмінності у поглядах на питання, свідчать про те, що метод правового регулювання – поняття багатогранне. Мова йде про способи впливу, які по своїй природі відображають сутність опосередкованих відносин. Разом з тим, розгляд методу галузі права означає аналіз самої галузі права з огляду на те, чи є самостійною галуззю, з'ясувати юридичні можливості останньої.

Не дивлячись на значну кількість досліджень, проблема методу правового регулювання не вичерпала себе. Багато положень ще не отримали однозначного і загально визначеного вирішення. Більше того, в рамках нових дискусій здійснюються спроби перегляду сутності і призначення методу правового регулювання. Все це певним чином відображається на земельно-правових відносинах. Тому стосовно земельно-правової сфери необхідно з'ясувати саме поняття методу, роль, місце, функції особливостей метода земельно- правового регулювання в умовах ринкових відносин.

Необхідно зазначити, що будь-яка галузь права складається із регулюючих норм, які в свою чергу, поділяються на такі види: а) зобов'язувальні; б) заборони; в) дозволу. Зазначені способи регулятивного впливу в процесі свого прояву взаємопроникають і доповнюють один одного. Будь-який регулятивний вплив означає функціональну взаємодію наведених елементів і прояв одного із них неможливий без інших. Їх спільна присутність властива для кожної галузі права. Відмінність виявляється в ступені присутності кожного із способів юридичного впливу, поєднанні цих способів в тій чи іншій галузі права. Об'єктивним чинником поєднан-

ня способів юридичного впливу, домінуюче положення того або іншого з них, є предмет правового регулювання – сфери суспільних відносин, її особливості і напрями розвитку. Тому, говорячи про методи земельного права, неможливо припускати застосування якихось особливих способів і прийомів юридичного впливу, іманентних тільки земельному праву.

Таким чином, можна говорити про характері даній сфері дій права поєднання, форми прояву і реалізації відомих прийомів, способів юридичного впливу, обумовлених особливостями предмета земельно-правового регулювання. Саме упорядоченість земельно-правових відносин забезпечуються за допомогою відомих, які є універсальними для всієї системи права, методів імперативного і диспозитивного юридичного впливу. Останні в літературі називаються також прийомами (В.І. Андрейцев), а частіше всього – методами правового регулювання (М.М. Чабаненко). Вони притаманні усій системі правового регулювання.

Метод земельного права міститься в самій нормативно-правовій системі, безпосередньо визначає засоби, способи, саму можливість юридичного впливу на земельні відносини, є системоутворюючим елементом самого процесу правового регулювання та упорядкування земельних відносин.